

InDret

El plet del tabac als EE.UU i la responsabilitat civil

II

Pressupòsits econòmics, epidemiològics, culturals i legals

Juan Antonio Ruiz García

Facultat de Dret

Universitat Pompeu Fabra

Pablo Salvador Coderch

Facultat de Dret

Universitat Pompeu Fabra

Working Paper núm: 103
Barcelona, octubre de 2002

www.indret.com

Sumari*

4. La litigació del tabac als EE.UU

4.1 Primera onada: 1950 – 1965. Dol, responsabilitat per culpa i assumptió de risc

4.2 Segona onada: 1983 – 1991. Responsabilitat objectiva i riscos del tabac

4.3 Tercera onada (1994 – Actualitat). Demandes estatals i accions de classe. El Master Settlement Agreement de 1998

4.3.1 Les accions estatals per al reembossament de despeses mèdiques

4.3.2 Les accions de classe (Class Actions) de particulars

4.3.3 Les accions de l'Agència Federal de l'Alimentació i del Medicament (Food and Drug Administration) per a regular la venda, distribució, publicitat i promoció del tabac

5. Línies de conclusió

6. Bibliografia

7. Taula de Sentències

* Aquest treball s'ha tancat l'1d'octubre de 2002 a la Facultat de dret de la Universitat de Califòrnia, campus de Berkeley. Agraïm molt sincerament l'ajut i atenció rebudes per alguns dels seus membres.

4. La litigació del tabac als EE.UU

La litigació contra la indústria tabaquera als EE.UU pels danys derivats del consum del tabac té mig segle d'història. En aquest període podem distingir clarament tres onades, representant cadascuna d'elles l'aplicació d'estratègies i teories legals diferents¹. Les dues primeres tingueren un èxit rotund per a la indústria del tabac, que en 35 anys de litigació no pagà ni un sol centau en indemnitzacions. No obstant, en la darrera els demandants estan veient reconegudes algunes de les seves pretensions.

4.1 Primera onada: 1950 – 1965. Dol, responsabilitat per culpa i assumptió de risc.

Alguns anys després de la segona Guerra Mundial començaren a publicar-se informes científics que hipotitzaven una possible relació estadísticament significativa entre malalties oncològiques i el consum del tabac. Els mitjans de comunicació es feren ressò d'aquests estudis, i aquestes notícies estigueren a la base de la primera onada de litigació del tabac. Durant aquesta primera onada de litigis es presentaren quasi 150 demandes de particulars, però només 10 arribaren a judici, i en tots els casos els jurats dictaren veredictes favorables a la indústria demandada.

Els advocats dels actors basaren les seves demandes en la negligència de la indústria demandada en cada cas, en frau o engany i en vicis ocults o teories de garantia.

Les companyies demandades, per la seva part, es defensaren al·legant la imprevisibilitat dels danys, la falta de prova de la relació de causalitat i l'assumpció voluntària del risc per part dels fumadors. Refusaren tota possibilitat de transacció i adoptaren estratègies processals molt sofisticades, el cost de les quals superava els recursos disponibles pels demandants individuals i pels seus advocats.

Un cas de referència que resumeix bé la naturalesa i circumstàncies dels plets d'aquesta primera fase fou *Lartigue vs. R.J. Reynolds Tobacco Co.* 317 F.2d 19 (5th Circuit. 1963): en el cas, la vídua de Frank J. Lartigue demandà a Ligget & Myers i a R.J. Reynolds Tobacco per la mort per càncer de pulmó del seu marit, fumador des de 1899 (quan tenia 9 anys) i durant 55 anys de Picayunnes i de King Bee (de Ligget & Myers), i després de Camel (fabricat per R.J. Reynolds), amb una mitjana de dos paquets diaris. L'octubre de 1954 Lartigue fou operat de càncer de laringe i morí el 13 de juny de 1955 de càncer de pulmó. L'actora al·legà vicis ocults (*Breach of Implied Warranty Against Redhibitory Vices*), negligència (*Negligence*), frau (*Fraud for Misrepresentation*) i responsabilitat objectiva (*Strict Liability or Implied Warranty of Wholesomeness of Articles of Intimate Bodily*), mentre que els demandats al·legaren negligència contributiva (*Contributory Negligence*) i assumptió de risc

¹ *Reducing Tobacco Use: A Report of the Surgeon General, 2000*. Atlanta, U.S Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease, Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health, 2000. http://www.cdc.gov/tobacco/sgr_tobacco_use.htm

(*Assumption of Risk*). El Tribunal Federal de Districte (*United States District Court for the Eastern District of Louisiana*) dictà veredicte a favor de les demandades. L'actora apel·là, i el Tribunal Federal d'Apel·lacions pel Cinquè Circuit, en la seva sentència de 19 de abril de 1963, desestimà el recurs:

“[T]he manufacturer is an insurer against foreseeable risks –but not against unknowable risks” or “against the harmful effects of which no developed human skill or foresight can afford”.

“In Louisiana, a manufacturer of food and cigarettes is strictly liable for foreseeable harm resulting from defective condition in product when customer uses product for purposes for which it was manufactured and marketed; there is no absolute liability for harmful effects of which no developed skill or foresight can avoid; cigarette smokers who started smoking before the great cancer-smoking debate cannot rely on tobacco companies' “warranty” that their cigarettes had no carcinogenic element; the manufacturer is not an insurer against the unknowable”.

“We agree that the manufacturer of tobacco should be classified with the food processor and held to warrant the wholesomeness of his product, (that is, he is strictly liable in tort for an unwholesome product)-- but, as in the case of the food processor, the strict liability should apply only when, in the words of the Doyle opinion, 'the damages ... were foreseen, or could easily have been foreseen, as likely to result from the putting of the thing sold to the use for which it was sold”.

“Strict liability on the warranty of wholesomeness, without regard to negligence, 'does not mean that goods are warranted to be foolproof or incapable of producing injury ... By and large, the standard of safety of the goods is the same under the warranty theory as under the negligence theory.' The article sold must be unreasonably dangerous to the ordinary consumer, with the knowledge common to the community as to its characterization. For example, sugar is unwholesome to diabetics. Ice cream and butter may contain sufficient cholesterol to be unwholesome to persons with high blood pressure and heart trouble. Whiskey is unwholesome to alcoholics. Diabetics who eat sugar, heart cases who cannot resist ice cream or butter, and alcoholics who drink too much whiskey know that the strict warranty of wholesomeness puts no money in the bank for them”.

Aquesta primera onada finalitzà el 1965, amb la publicació, per l'*American Law Institute*², del *Restatement (Second) of Torts*. Segons el § 402 A. del *Restatement*, els requisits necessaris per considerar a un fabricant com a responsable dels danys causats per un producte defectuós són que el producte estigui

“[I]n a defective condition unreasonably dangerous to the user or consumer or to his property”.

² Una prestigiosa i influent associació de juristes, advocats, jutges i professors que treballaven a EE.UU.

En els comentaris a aquest article, dirigits pel professor William Lloyd Prosser (1898-1972, degà de la Facultat de dret de la University of California at Berkeley i professor de la University of California, Hastings College of Law), *Reporter del Restatement (Second) of Torts*, els comentaristes consideraren que:

“[T]he rule stated in this Section applies only where the defective condition of the product makes it unreasonably dangerous to the user or consumer. Many products cannot possibly be made entirely safe for all consumption, and any food or drug necessarily involves some risk of harm, if only from over-consumption. Ordinary sugar is a deadly poison to diabetics, and castor oil found use under Mussolini as an instrument of torture. That is not what is meant by “unreasonably dangerous” in this Section. The article sold must be dangerous to an extent beyond that which would be contemplated by the ordinary consumer who purchases it, with the ordinary knowledge common to the community as to its characteristics. Good whiskey is not unreasonably dangerous merely because it will make some people drunk, and is especially dangerous to alcoholics; but bad whiskey, containing a dangerous amount of fusel oil, is unreasonably dangerous. **Good tobacco is not unreasonably dangerous merely because the effects of smoking may be harmful; but tobacco containing something like marijuana may be unreasonably dangerous.** Good butter is not unreasonably dangerous merely because, if such be the case, it deposits cholesterol in the arteries and leads to heart attacks; but bad butter, contaminated with poisonous fish oil, is unreasonably dangerous”³.

El comentari acabà amb la primera onada de litigació del tabac, i la indústria no havia estat condemnada en cap cas: els demandants potencials reberen el missatge i trigarien quasi vint anys en tornar a intentar-ho de nou.

4.2 Segona Onada: 1983 – 1991. Responsabilitat objectiva i riscos del tabac

Des de la dècada dels seixanta, però, sobretot, a partir de finals dels setanta, hi hagué un creixement espectacular de la litigació per productes defectuosos als EE.UU., augment derivat principalment dels casos d'amiant i d'altres productes químics tòxics (*toxic torts*), que implicaven a milers d'afectats. L'estimació de les pretensions dels demandants oferí unes condemes a favor dels actors desconegudes fins aleshores i provocà el tancament per fallida de les empreses demandades.

Dels milers de casos d'amiant, el més citat és *Beshada v. Johns-Manville Products Corp.* (*Supreme Court of New Jersey, 1982. 90 N.J. 191, 447 A2d 539*), resolt pel Tribunal Suprem de New Jersey el 7 de juliol de 1982. En aquest, els demandants eren treballadors malalts i familiars de treballadors morts que havien contret asbestosi, mesotelioma i altres malalties causades per l'exposició prolongada a la pols d'amiant, i el Tribunal estimà les seves pretensions indemnitzatòries. L'any 1983, Johns-Manville Sales Corp., la primera empresa mundial productora d'amiant durant la

³ Restatement (Second) of Torts, 402A cmt. I (1965).

dècada dels setanta, sol·licità la declaració de fallida⁴ i el mateix feren unes altres quinze grans companyies durant aquella dècada. Després de Beshada, més de 100.000 reclamacions judicials relacionades amb l'amiant foren resoltes i un número similar estaven pendents de resolució a principis de la dècada següent, el 1992⁵.

A aquest augment general de la litigació per defecte de producte s'ha d'afegir, en el cas del tabac, un informe que impactà a l'opinió pública mundial i dues lleis aprovades pel Congrés dels EE.UU.:

1. *Smoking and Health: Report of the Advisory Committee to the Surgeon General of the Public Health Service*⁶, de 1964, que, com ja hem vist pel seu contingut, envià als nord-americans un clar missatge que relacionava el consum de tabac amb el càncer i que hauria de tenir molta importància.

En resposta a aquest informe, el 89 i el 91 Congrés dels EE.UU. aprovaren, respectivament, dues lleis sobre el tabac:

2. *Federal Cigarette Labeling and Advertising Act*⁷, de 1965, que obligava a inserir en cada paquet de cigarrets una advertència com aquesta "Caution: Cigarette Smoking May Be Hazardous to Your Health".

3. *Public Health Cigarette Smoking Act*⁸, de 1969, que prohibí els anuncis de tabac a la radio i a la televisió.

Aquestes circumstàncies ajudaren a què, a partir de 1983, els actors iniciessin una segona onada de litigació en què es presentaren gairebé 200 demandes. Els demandants havien après dels seus fracassos i uniren forces. Seguint les orientacions recollides pel *Restatement*, al·legaven que la responsabilitat per producte defectuós era objectiva, on allò important era el perill o risc connatural al consum del producte, i que no tenien perquè preocupar-se per la previsibilitat del dany. Aplicaven, a més, el nou test del risc-utilitat, segons el qual, en matèria de defectes de disseny, un producte era defectuós i el seu fabricant havia de respondre dels danys causats per ell si els riscos del producte superaven els seus efectes beneficiosos o si, encara que aquest no fos el cas, es podia demostrar la viabilitat d'un disseny alternatiu més segur, és a dir, menys, perjudicial. Observi's que un element clau i subjectiu de la presentació d'aquests casos consistia en postular que el plaer, satisfacció o utilitat derivats del consum del producte era inferior als riscos generats.

⁴ Encara que més tard es recompongué com "Manville Corporation". Un *trust* controlat judicialment —el Manville Personal Injury Settlement Trust— s'encarregà d'atendre, encara que limitadament, les reclamacions de les víctimes. Per a una valoració del procediment, vegi's Frank J. MACCHIAROLA, *The Manville Personal Injury Settlement Trust: Lessons for the Future*, 117 *Cardozo L. Rev.* 583 (1996).

⁵ Vegin-se els *Proceedings of the Administrative Conference of the United States, October 31, 1991 Colloquy: An Administrative Alternative to Tort Litigation to Resolve Asbestos Litigation*, 13 *Cardozo L.R.* April 1992.

⁶ US Department of Health, Education and Welfare, 1964. Public Health Service Publication No. 1103.

⁷ Public Law No. 89-92, 79 Stat. 282 (1965), codificada al 15 U.S.C. 1331-1340 (1994).

⁸ Public Law No. 91-222, 84 Stat. 87 (1969).

Un altre factor explicatiu de la nova onada de litigació es troba en l'emergència de l'estàndard de la culpa comparativa (*Comparative Negligence*), que alleugeria l'objecció de l'assumpció voluntària del risc. Recordi's que amb la culpa contributiva (*Contributory Negligence*) –l'estàndard anterior al predomini de la culpa comparativa als EE.UU. - el demandat tenia una objecció total davant del demandant, i no només un percentatge, com tindrà després amb la culpa comparativa.

No obstant això, la indústria del tabac continuà amb la seva estratègia d'abocar gran quantitat de recursos humans i materials en la seva defensa, practicant el que algun dels seus advocats escriuria de la següent forma:

“[T]he aggressive posture we have taken regarding depositions and discovery in general continues to make these cases extremely burdensome and expensive for plaintiffs' lawyers, particularly sole practitioners. To paraphrase General Patton, the way we won these cases was not by spending all of RJR's money, but by making that other son of a bitch spend all of his”. J. Michael Jordan, abogado de R.J. Reynolds Tobacco. *Haines v. Liggett Group, Inc.* 814 F. Supp. 414 (D.N.J. 1993).

Amb el recolzament del *Council on Tobacco Research* (un organisme investigador creat per la pròpia indústria tabaquera el 1954 amb el nom de *Tobacco Industry Research Committee (TIRC)*, i redenominat el 1964 com *Council for Tobacco Research*) la indústria demandada insistí en negar la relació de causalitat i presentà informes de part que posaven en dubte la relació entre el tabac i el càncer. En les seves alegacions, destacaren la forma de vida dels demandants, per mostrar que potser el consum de tabac no era la causa dels danys que havien patit.

Però encara que els demandants pogueren convèncer als jurats que l'hàbit de fumar era la causa legal de la lesió, fracassaren a l'hora de persuadir-los de què no havien assumit voluntàriament el risc de fumar⁹. Els advocats de les companyies demandades demostraren que els fumadors, en prendre aquesta decisió, infringien deures personals d'autoprotecció i contribuïen decisivament als danys eventualment causats. Els advocats dels demandants intentaren superar aquest argument defensant sense èxit que, mentre els seus clients haurien assumit algun risc, l'addició a la nicotina els hauria impedit prendre una decisió informada sobre si fumar o no, i per aquest fet la indústria del tabac hauria de ser considerada responsable en part. En resposta a la creença de què la nicotina creava addicció, els advocats de les companyies demostraren que nombrosos ex-fumadors s'havien deshabituat sense costos excessius. Argumentaren, a més, que no hi havia una alternativa viable millor i més segura per a la fabricació de cigarrets.

Els jurats tornaren a dictar veredictes favorables per a la indústria demandada en tots els casos excepte en un, tot i que el seu veredictes seria desestimat en apel·lació:

⁹ Les dues lleis ajudaren en aquest punt a la indústria tabaquera.

A *Cipollone v. Liggett Group, Inc.* (505 U.S. 504, 1992), Rose Cipollone, fumadora des del 1942, demandà el 1983 a la fabricant Liggett Group basant-se en l'incompliment exprés de garantia (*Breach of Express Warranty*), defectes d'advertència (*Failure to Warn*), representació enganyosa i frau (*Fraudulent Misrepresentation*), i conspiració per mantenir una falsa representació de la realitat (*Conspiracy to Misrepresent or Conceal Material Facts*). Els demandats argumentaren que les dues *Cigarettes Acts* els concedien protecció davant la demanda. L'actora morí de càncer de fetge poc després de començar el plet, i fou substituïda processalment pel seu vidu. Al veredict, pronunciat el 24 d'agost de 1988 al Tribunal Federal de Districte de New Jersey (*United States District Court for the District of New Jersey*), el jurat considerà que la demandada era responsable dels danys en un 20%, però donat que la llei de New Jersey exigia un percentatge mínim del 50% per permetre la indemnització, no la condemnà. No obstant, el jurat atorgà 400.000 \$ per danys i perjudicis al seu vidu.

L'èxit fou breu i en apel·lació es revocà el veredict del jurat. El Tribunal Federal d'Apel·lacions pel Tercer Circuit (*Cipollone v. Liggett Group, Inc.* 893 F.2d 541 C.A.3 (N.J.),1990), a la seva sentència de 5 de gener de 1990, sostingué que prevalien (*Preemption*) les lleis federals de 1965 i 1969 sobre el *Common Law* estatal i les seves regles sobre *Torts*.

Recorreguda davant el Tribunal Suprem, aquest, en ponència del Magistrat Stevens, concedí el *certiorari* per a resoldre si prevalia el *Common Law* o les dues lleis federals. En la seva decisió, dictada el 24 de juny de 1992, el Tribunal sostingué que:

1. La llei de 1965 no prevalia sobre les demandes per danys basades en el *Common Law*.
2. La llei de 1960 prevalia sobre les demandes de danys contra la indústria tabaquera basades en el defecte d'advertència dels riscos associats a l'ús del producte.
3. La llei de 1969 no prevalia sobre les demandes per incompliment contractual, dol o falsa representació de la realitat, ni per conspiració.

I es retornà el cas al Tribunal d'apel·lacions per a la seva resolució, però l'enorme despesa de dur el cas al Tribunal Suprem (6,2 milions de dòlars aproximadament) i les escasses expectatives d'obtenir un resultat satisfactori obligaren als advocats de Cipollone a desistir de la demanda.

No obstant el sentit final del cas, les associacions anti-tabac veieren l'assumpte *Cipollone* com un triomf, doncs el Tribunal aprovà la majoria de les teories exposades pels demandants sobre el caràcter intencional del danys. Tot i això, la sentència no alterà la dinàmica de la litigació sobre el tabac que, durant quaranta anys, no havia fet res més que desestimar les demandes dels fumadors.

Cipollone marcà la fi de la segona onada de litigació del tabac. Encara que els demandants havien obtingut el seu primer veredict favorable –després revocat-, els tribunals i jurats havien desestimat totes les seves demandes. A més, el veredict no era per lesions causades a un fumador, ja que el jurat creia que el fumador era el culpable del seu propi dany, sinó per a compensar al seu vidu per una mort injusta.

Els actors veieren que l'única manera d'obtenir un veredict favorable era superar la defensa de l'assumpció voluntària del risc.

4.3 Tercera onada (1994 – Actualitat). Demandes estatals i accions de classe. El *Master Settlement Agreement* de 1998

La tercera onada de litigació s'inicià poc després de què, el maig de 1994, es fessin públics documents interns d'algunes companyies tabaqueres i quan els governs dels Estats de la Unió es decidiren a reclamar a la indústria el reembossament de les despeses sanitàries dutes a terme en el tractament de malalties presumptament relacionades amb el consum del tabac. En aquesta tercera onada, destaquen quatre aspectes fonamentals:

1er. La presentació, com a prova, de documents interns d'algunes companyies de la indústria tabaquera, que –segons els actors- els permetrien superar els problemes de prova de causalitat i de la seva interrupció per l'assumpció de risc per part dels fumadors.

2on. Les accions de classe (*class actions*), que permetien a cents de milers de demandants individuals aconseguir els avantatges de les economies d'escala i que hauria de permetre superar l'estratègia de desgast tradicionalment adoptada per les demandades.

3er. L'entrada en joc dels governs dels Estats de la Unió que presentaren reclamacions per al reembossament dels fons estatals destinats a la sanitat per danys relacionats presumptament amb el consum de tabac i els intents de l'Agència Federal d'Alimentació i del Medicament (*Food and Drug Administration*) per tractar de regular la venda, distribució, publicitat i promoció del tabac.

4rt. La progressiva transformació de l'excepció de l'assumpció voluntària del risc, afectada per institucions més precises com el consentiment informat (*Informed Consent*), la culpa comparativa (*Comparative Negligence*) o l'absència o limitació dels deures de diligència (*No Duty of Care*).

Els primers documents interns arribaren a mans dels demandants el 12 de maig de 1994, quan una caixa amb 4.000 pàgines de documents de caire molt diferent –coneguts com *cigarette papers*- i que pertanyien a Brown & Williamson Tobacco Company, fou enviada anònimament al professor [Stanton Glantz](#), catedràtic de medicina de la University of California at San Francisco, qui –juntament amb altres autors- publicà un llibre al respecte:

The Cigarette Papers, Stanton A. Glantz, John Slade, Lisa A. Bero, Peter Hanauer, Deborah E. Barnes. The University of California Press, June 1996.

Segons els autors, aquests papers permetrien fonamentar reclamacions per frau i concert dolós per part de la indústria tabaquera amb la finalitat d'amagar informació sobre les conseqüències del consum de tabac. Segons Stanton A. Glantz, les companyies tabaqueres havien conegut els riscos per a la salut derivats del consum de tabac des de principis i mitjans dels anys cinquanta¹⁰ i, tot i això, havien omès les advertències rellevants.

Segons aquests documents interns, la primera manifestació dins de la indústria tabaquera que suggereix una relació entre l'hàbit de fumar i el càncer l'hauria realitzat el 29 de juliol de 1946 Harris B. Parmele, químic de Lorillard, qui envià una [carta al secretari del comitè de fabricació de la seva empresa](#) en què afirmava que científics i autoritats començaven a sostenir que el consum de tabac contribuïa al desenvolupament de càncer en determinades persones, i que era necessari investigar en aquesta línia:

“Certain scientists and medical authorities have claimed for many years that the use of tobacco contributes to cancer development in susceptible people. Just enough evidence has been presented to justify the possibility of such a presumption. (...) We believe that you can appreciate that it would be a big task to confirm or disprove the significance of benzopyrene in tobacco smoke. In other words, the first job would be to prove whether or not it actually exists in tobacco tar obtained under normal circumstances. Next it would be necessary to repeat the experimental work on animals to be sure that it possessed carcinogenic properties. Finally, and assuming that the first two steps turn out affirmatively, it would then be necessary to develop ways and means of keeping it, as well as other irritating substances, out of the smoke from our own specific products”.¹¹

Els demandants particulars veieren reforçades les seves pretensions quan el 23 de maig de 1994, dues setmanes escasses després de la divulgació dels *cigarette papers*, vint i dos Fiscals Generals (*State Attorney General*) dels corresponents Estats Federals iniciaren plets en què exigien el reembossament de les despeses mèdiques derivades del tractament de malalties presumptament relacionades amb el consum del tabac.

Tres anys després, el 20 de març de 1997, una de les companyies de la indústria demandada, Liggett & Myers Corporation (després Liggett & Myers), modificà l'estratègia tradicional de refusar acords transaccionals i acordà transigir amb els Estats demandants. Liggett & Myers era una de les companyies més petites i per evitar dificultats financeres entengué que no podia arriscar-se a un judici massiu. En l'[acord transaccional](#), a canvi d'una càrrega financera comparativament lleugera, Liggett & Myers reconegué la causació d'alguns danys i entregà documents interns sobre la forma d'actuar de la indústria.

Bennett LeBow, CEO de Liggett & Myers, va afirmar públicament que.

“I am, and have been for a number of years, a Director of Liggett Group Inc., a manufacturer of

¹⁰ Brown&Williansom, el 1952; Liggett, el 29.3.1954; RJ Reynolds, el 1956; Philip Morris, el 1958; i BAT, el 1959.

¹¹ T. WIREBACK, Lorillard was Warned in '46, *News and record [Greensboro]*, 1992, 26-28 September.

cigarettes. Cigarettes were identified as a cause of lung cancer and other diseases as early as 1950. I, personally, am not a scientist. But, like all of you, I am aware of the many reports concerning the ill-effects of cigarette smoking. We at Liggett know and acknowledge that, as the Surgeon General and respected medical researchers have found, cigarette smoking causes health problems, including lung cancer, heart and vascular disease and emphysema. We at Liggett also know and acknowledge that, as the Surgeon General, the Food and Drug Administration and respected medical researchers have found, nicotine is addictive (...). Liggett acknowledges that the tobacco industry markets to "youth", which means those under 18 years of age, and not just those 18-24 years of age. Liggett condemns this practice and will not market to children".

La publicació dels *cigarette papers* i l'inici dels litigis estatals provocà que les primeres demandes individuals comencessin a ser estimades, almenys en part, i que alguns jurats dictessin veredictes favorables als demandants.

El primer veredictes favorable a un demandant individual –si bé per un tema d'amiant al filtre d'un cigarret- fou dictat el setembre de 1995 per un jurat de San Francisco, en *Horowitz v. Lorillard Tobacco Co.* (No. 965-245 Superior Court of San Francisco City, 1995): l'actor, Milton Horowitz, psicòleg clínic, contragué càncer de pulmó després d'haver fumats, entre 1952 i 1956, cigarrets Kent amb un filtre que contenia amiant ("Micronite Filter"). Demandà el fabricant de cigarrets (Lorillard, Inc.) i a la subministradora del filtre (Hollingsworth and Vose, Co.), i un jurat de San Francisco les va condemnar a indemnitzar l'actor amb 1,3 milions de dòlars per danys compensatoris (50% cada demandada), i 700.000 \$ per danys punitius (560.000 \$ Lorillard, i 140.000 Hollingsworth). La decisió va ser confirmada en apel·lació pel Tribunal d'Apel·lacions de Califòrnia (First Appellate District) el 12 d'agost de 1997. Tant el Tribunal Suprem de Califòrnia (12.11.1997) com el Tribunal Suprem Federal dels EE.UU. (18.5.1998, *Lorillard, Inc. v. Horowitz, 523 U.S. 1118*) rebutjaren revisar el cas, per la qual cosa els hereus d'Horowitz (ell mor el 1996) foren els primers particulars en rebre una indemnització judicial pagada parcialment per una empresa tabaquera. Cal destacar que la causa de la condemna fou l'amiant que contenia el filtre:

"[I]n the 1950s P. Lorillard knew or should have known that smoking asbestos-containing filter cigarettes could result in irreversible and fatal asbestos-related illness."

I la primera ocasió en què un jurat analitzà la prova basada en els *cigarette papers* fou l'oferta per *Brown & Williamson Tobacco Corp. v. Carter* (723 Sota. 2d 833 (Fla. 1st District Court of Appeals June 22 1998)). L'actor, Grady Carter, havia començat a fumar el 1947, i seguí fent-ho durant 44 anys, fins que el 14 de febrer de 1991 li diagnosticaren càncer de pulmó. El 10 de febrer de 1995 demandà Brown & Williamson, i poc més d'un any després, el 9 d'agost de 1996, un jurat de Florida condemnà a la demandada a abonar una indemnització de 750.000 \$, per ser el tabac un producte "desenraonadament perillós i defectuós". Aquesta decisió fou revocada el 22 de juny de 1998 pel tribunal d'apel·lacions de Florida, en considerar prescrita l'acció i observar errors en l'admissió de determinades proves. No obstant això, el 22 de novembre de 2000 el Tribunal Suprem de Florida estimà el recurs de l'actor, anul·là la sentència del tribunal d'apel·lacions i confirmà el veredictes del jurat. La condemna originària més els interessos ascendiren a una suma total de \$ 1.1 milió. La

demandada recorregué davant del Tribunal Suprem Federal dels EE.UU., que el 29 de juny de 2001 rebutjà revisar el cas (*Brown & Williamson Tobacco Corp. v. Carter*, 533 U.S. 950), i convertí a Grady Carter en el primer actor a obtenir una indemnització judicial en un plet per danys causats estrictament pel tabac.

No obstant això, la possibilitat d'obtenir un veredict favorable, per més que revocat en apel·lació, impulsaria altres actors potencials a demandar a la indústria tabaquera.

Des d'Horowitz, diversos jurats s'han pronunciat a favor de les pretensions dels demandants i han pronunciat veredictes en què condemnaven a les companyies tabaqueres a pagar indemnitzacions compensatòries i punitives (*punitive damages*). De fet, els dos majors veredictes condemnatoris dictats pels jurats nord-americans en els anys 2000 i 2001 han estat casos de tabac: 145.000 milions de dòlars (*Engle v. R.J. Reynolds Tobacco Co.*¹², que comentarem *infra* en 4.3.2) i 3.000 milions de dòlars (*Richard Boeken v. Philip Morris, Inc.*¹³, que analitzem a continuació), encara que ambdós estan recorreguts en apel·lació. Destaquen quatre casos¹⁴:

1er. *Henley v. Philip Morris, Inc., et al.* (Court of Appeal of the State of California, First Appellate District, Nov. 7 2001, A086991): en el primer cas resolt en l'Estat de Califòrnia després de l'alçament el 1998 de la prohibició legal de què els fumadors litiguessin contra les tabaqueres (*Napkin Deal*), Patricia Henley, fumadora de dos paquets diaris de Marlboro des dels 15 anys (1961) i malalta de càncer de pulmó des de febrer de 1998, demandà l'agost d'aquest mateix any a pràcticament tota la indústria tabaquera al·legant negligència, responsabilitat objectiva, falsa representació de la realitat, frau i engany, incompliment de garantia, publicitat enganyosa, conspiració i defecte d'advertència anterior a 1969 (el 1961 no hi havia advertències de cap tipus). El 9 de febrer de 1999, un jurat de San Francisco condemnà a les demandades a pagar una indemnització d'1,5 milions de dòlars per danys econòmics i 50 milions de dòlars per danys punitius, sanció reduïda a 25 milions pel jutge (*Henley v. Philip Morris, Inc., et al.* San Francisco County Sup. Ct, SF Casí No. 995172). Les empreses condemnades recorregueren en apel·lació, i el 7 de novembre de 2001 el Tribunal d'apel·lacions desestimà el recurs. El cas està pendent de resolució davant el Tribunal Suprem de Califòrnia (octubre-novembre 2002).

No obstant això, la decisió final, igual que tots els casos pendents de resolució en l'estat de Califòrnia, estarà molt mediatitzada per dos recents sentències del seu Tribunal Suprem, dictades el passat 5 d'agost de 2002, en els *Naegle v. R.J. Reynolds Tobacco Co.* i *Myers v. Philip Morris Companies, Inc.*, que resolen la qüestió del denominat *Napkin Deal* (acord del tovalló, per haver-se discutit en un restaurant de Sacramento). El 1987 el legislador californià reformà l'article 1714.45 del seu codi

¹² Case No. 94-8273 CA-22 (Miami-Dade Co., Fla. 11th Cir. Ct. 2000). July 14, 2000.

¹³ Los Angeles Super. Court, No. BC 226593, June 6, 2001.

¹⁴ Otros pueden verse en SUGARMAN, Stephen D.. *Mixed Results from Recent United States Tobacco Litigation. The Tort Law Review, Volume 10., Number 2, July 2002.*

civil, reforma que entrà en vigor l'1 de gener de 1988 (*Immunity Statute*) en virtut de la qual concedia immunitat a la indústria tabaquera en determinats casos de responsabilitat de producte. En concret, deia que el fabricant o el venedor no eren responsables si el producte era inherentment insegur i això era conegut pel consumidor mig, circumstància que es donava en el tabac.

§ 1714.45 Califòrnia Civil Code:

“(a) *In a product liability action, a manufacturer or seller shall not be liable if:*

“(1) The product is inherently unsafe and the product is known to be unsafe by the ordinary consumer who consumes the product with the ordinary knowledge common to the community; and

“(2) The product is a common consumer product intended for personal consumption, such as sugar, castor oil, alcohol, *tobacco*, and butter, as identified *in comment i* to Section 402A of the Restatement (Second) of Torts.

“(b) For purposes of this section, the term ‘product liability action’ means any action for injury or death caused by a product, except that the term does not include an action based on a manufacturing defect or breach of an express warranty.

“(c) This section is intended to be declarative of and does not alter or amend existing California law, including *Cronin v. J.B.E. Olson Corp.*, (1972) 8 Cal. 3d 121, and shall apply to all product liability actions pending on, or commenced after, January 1, 1988.” (Stats. 1987, ch. 1498, § 3, pp. 5778-5779, italics added.)

Deu anys després, el legislador va reformar novament l'esmentat article i va suprimir aquesta immunitat (*Repeal Statute*), amb efectes a partir del 31 de desembre de 1997. Començaren llavors a presentar-se noves demandes en l'estat de Califòrnia, i els dos primers casos que han arribat al seu Tribunal Suprem (*Naegele i Myers*) li han ofert l'oportunitat de pronunciar-se sobre els límits i els efectes de la immunitat de la indústria tabaquera en aquell estat. Així, la Cort Suprema ha sostingut que la derogació no és retroactiva, i que la indústria tabaquera continua gaudint d'immunitat per les conductes realitzades entre l'1 de gener de 1988 i el 31 de desembre de 1997 en totes aquelles demandes que al·leguin danys personals per perills o riscos inherents al tabac (com la nicotina). La immunitat no s'aplica a les demandes que al·leguin que els demandats adulteraren o afegiren additius als cigarrets i que, amb això, exposaren als fumadors a perills no inherents al tabac o que van més enllà d'aquells coneguts i associats amb l'activitat de fumar.

“As we hold in the companion case of *Myers*, the Immunity Statute governs conduct of tobacco companies during the immunity period, which began on January 1, 1988, and ended on December 31, 1997. But when, on January 1, 1998, the California Legislature's repeal of that immunity took effect, the Legislature restored the common law principles that had, until enactment of the Immunity Statute, governed tort liability against tobacco companies. Thus, the Immunity Statute provides no protection to tobacco companies for conduct that occurred before the statute's 10-year period of immunity.

Regarding defendants' conduct during the statutory immunity period, we conclude that the Immunity Statute bars plaintiff's claims, however labeled, where they allege no more than personal injury caused by dangers or risks inherent in the consumption of tobacco

products such as cigarettes. But the Immunity Statute does not bar plaintiff's claims that the defendants adulterated the cigarettes plaintiff smoked with additives that exposed him to dangers not inherent *in* cigarette smoking. Nor does the Immunity Statute shield tobacco companies from liability for conduct outside the immunity period”.

2on. *Richard Boeken v. Philip Morris, Inc.*, (Los Angeles Super. Court, No. BC 226593, June 6, 2001): Richard Boeken, fumador des dels 13 anys de dos paquets diaris de Marlboro, demanà el març de 2000 a *Philip Morris, Inc.* al·legant defecte de producte, negligència i frau. El passat 6 de juny de 2001, un jurat de Los Angeles condemnà a la demandada a pagar una indemnització de 5,54 milions de dòlars (2,29 per danys econòmics i 3,25 per danys no econòmics) i 3.000 milions de dòlars per danys punitius, sanció reduïda a 105 milions pel jutge. L'actor morí de càncer el passat 16 de gener de 2002. El cas està pendent d'apel·lació.

Val la pena destacar que Mike Piuze, advocat de Richard Boeken, ho és també de Betty Bullock, l'actora de *Bullock v. Philip Morris, Inc.* (Superior Court of the State of California, County of Los Angeles, case No. BC 249171, September 26, 2002), el veredicte més recent a data d'avui als Estats Units d'Amèrica: el passat 26 de setembre de 2002, un jurat de Los Angeles condemnà a la demandada a indemnitzar amb 850.000 dòlars per danys compensatoris i 28.000 milions de dòlars per danys punitius a la demandant, de 63 anys d'edat, malalta de càncer de pulmó i fumadora des de 1950 de Benson & Hedges i Marlboro, fabricats per Philip Morris.

3er. *David Burton v. R.J. Reynolds Tobacco Company and Brown & Williamson Tobacco Corporation* (United States District Court for the District of Kansas, Case no. 94-2202-jwl): David Burton, fumador durant 43 anys de Camel i Lucky Strike, a raó de tres paquets diaris, demanà el 25 de maig de 1994 a *R.J.Reynolds Tobacco Holdings* i *Brown & Williamson Tobacco Corp.* pel desenvolupament d'una malaltia cardiovascular que li provocà l'amputació de les dues cames. El passat 22 de febrer de 2002 el jurat li va concedir una indemnització per danys compensatoris de gairebé 200.000 \$ (99% a càrrec del primer demandat, i 1% a càrrec del segon), i just quatre mesos després, el 22 de juny de 2002, un jutge federal de Kansas li va concedir 15.000.000 \$ en concepte de danys punitius.

4rt. *Schwarz v. Philip Morris Inc.*, No. 0002-01376 (Multnomah County, Oregon, Circuit Court): Michelle Schwarz, de 53 anys d'edat i fumadora durant 23 de Benson & Hedges i Merit (cigarrets anunciats com a baixos en nicotina), morí el 13 de juliol de 1999 de càncer de pulmó. El seu vidu demanà *Philip Morris Inc.* al·legant responsabilitat objectiva per producte defectuós¹⁵, negligència¹⁶ i frau¹⁷.

¹⁵ Per contenir els cigarrets amoníac per augmentar els efectes de la nicotina, PH alterat i ser venuts com alternatives menys perjudicials que els cigarrets normals.

¹⁶ Per controlar i manipular el contingut del tabac, per vendre cigarrets amb coneixement de l'efecte cancerígen d'alguns dels seus components i del caràcter addictiu d'altres.

¹⁷ Per realitzar afirmacions com ara que els cigarrets no son addictius, que no existeix cap relació de causalitat amb el fet de fumar i les malalties humanes i que els cigarrets baixos en nicotina eren més segurs que els normals i que deixar de fumar.

uns arguments semblants als al·legats per la Junta d'Andalusia en la seva demanda contra la indústria tabaquera-. El passat 22 de març de 2002, un jurat d'Oregon li concedí una indemnització de 168.000 \$ per danys i perjudicis i de 150.000.000 \$ per danys punitius, reduïts pel jutge el 9 de maig de 2002 a 100.000.000 \$. El cas ha estat apel·lat per la companyia demandada.

Ara bé, la tendència general no ha estat la favorable als demandants, sinó que la majoria de demandes d'aquesta onada continuen sent desestimades. D'entre els casos més rellevats cal citar els quatre següents:

1er. *Dawn Apostolou-Mousa as the Administratrix of the Estate of Bonnie Apostolou v. The American Tobacco Company, et al.*, (Supreme Court of the State of New York, Kings County, Index no. 34734/00): Dawn Apostolou-Mousa demandà diversos fabricants de tabac per considerar que el càncer de pulmó que provocà la mort de la seva mare va ser a causa del tabac per ella consumit durant 32 anys. Basà les seves pretensions en un defecte d'informació anterior a 1969, frau i engany, falsa representació de la realitat, disseny defectuós i negligent, responsabilitat objectiva, incompliment de garantia i conspiració de la indústria tabaquera. Malgrat que el jurat considerà provada la relació de causalitat entre el tabac i el càncer de pulmó, en el seu veredict de 16 de gener de 2001 absolgué als demandats per entendre que la víctima conegué i assumí expressament el risc que implicava fumar.

2on. *Myron Mehlman v. Philip Morris Inc., et al* (Superior Court of the State of New Jersey, Middlesex County, Civil Action Number: 1-1141-99): Myron Mehlman demandà a diverses tabaqueres per la mort de la seva esposa i al·legà frau i engany, disseny defectuós, negligència, incompliment de garantia, conspiració de la indústria tabaquera i protecció dels consumidors. El maig de 2001 un jurat de New Jersey conclougué que des de principis dels seixanta es coneix que fumar causa càncer, i que la víctima podria haver deixat de fumar, i absolgué als demandats.

3er. *Hyde v. Philip Morris*: Judith Hyde demandà a la tabaquera per la mort per càncer de pulmó del seu marit en considerar que quan el seu espòs començà a fumar (1959) l'empresa no advertia sobre els riscos associats al tabac (*Failure to Warn*). El passat 21 de març de 2002 un jurat federal de Providence (Rhode Island) fallà a favor de Philip Morris USA. El jurat conclougué que els riscos derivats del consum de tabac eren àmpliament coneguts per tota la població, fins i tot abans de l'informe de 1964, i el Sr. Hyde, coneixedor d'aquests riscos, era legalment responsable de la seva decisió de fumar.

4rt. *Tune v. Philip Morris*: Richard Tune, capità de policia de New Jersey retirat, de 76 anys, fumador des de 1943 d'un paquet i mig diari de Marlboro, i malalt de càncer de laringe (1994) i de pulmó (1998), demandà la fabricant en reclamació de 3 milions de dòlars per danys compensatoris i reclamà una condemna de danys punitius (*Punitive Damages*). El 24 de maig de 2002, un jurat del comtat de Pinellas

(Florida) absolgué a la demandada: “He could have quit”. A més a més, Tune era consumidor habitual d'alcohol, treballà temporalment en la indústria química i residí en New Jersey fins el 1990, una ciutat industrial la població de la qual té un elevat risc de contreure càncer.

Una guia de tots els litigis es pot veure a <http://www.tobacco.neu.edu/Upcoming.html>

Així, en el front litigiós del dret privat, encara que els jurats ja no estan unànimement convençuts de la bondat dels arguments tradicionals esgrimits per les companyies demandades, la major part de les demandes individuals no prosperen. Els fronts de major risc per a les companyies demandades i els més prometedors per als demandants són els oberts, en el dret privat, per les accions de classe (*Class Actions*), i en la litigació que involucra agents públics que persegueixen finalitats fiscals o parafiscals, per les demandes presentades pels Estats de la Unió. A continuació es resumirà la història d'aquestes últimes que, si més no fins ara, pot donar-se per conclosa, i després es tractarà d'aquelles primeres, que estan avui al centre dels litigis d'aquesta matèria.

4.3.1 Les accions estatals per al reembossament de despeses mèdiques

La Llei Federal d'Ajudes Mèdiques (*Medicaid Statute*), codificada en el [Títol 42 del United States Code](#), entrà en vigor el 31 de març de 1968 i estableix que és responsabilitat dels Estats:

“[T]o ascertain the legal liability of third parties . . . to pay for care and services available under the [State's Medicaid] plan.” ([42 U.S.C. 1396a\(a\)\(25\)\(A\)](#)), definint als tercers com “any individual, entity or program that is or may be liable to pay all or part of the expenditures for medical assistance furnished under a State plan.”

Per aquesta Llei i la Llei Federal de Seguretat Social ([Social Security Act, Sections 1902\(a\)\(25\) y 1903\(d\)](#)), els Estats estan legitimats per reclamar judicialment als tercers la restitució de totes les despeses mèdiques que aquells han hagut de pagar com a conseqüència del comportament del causant del dany. I així ho van fer en el cas del tabac, en reclamar de la indústria tabaquera el reembossament de totes les despeses sanitàries que el tractament de malalties relacionades amb el tabac els havia generat.

El 23 de maig de 1994, Michael Moore, Fiscal General de l'Estat de Mississipi, presentà la [primera demanda](#) i en ella reclamava el reembossament d'aquestes despeses a The American Tobacco Company; American Brands, Inc.; R.J. Reynolds Tobacco Company; RJR Nabisco, Inc.; Batus Corporation; Brown & Williamson Tobacco Corporation; Philip Morris Companies Inc.; Philip Morris Incorporated (Philip Morris U.S.A.); Liggett Group, INC.; Liggett & Myers, Inc.; Brooke Group, Ltd.; Lowes Corp.; Lorillard Corp.; The Council for Tobacco Research--U.S.A. Inc. (Successor del Tobacco Institute Research Committee); The Tobacco Institute, Inc.; Hill & Knowlton, Inc.; Corr-Williams Tobacco Company; Generic Products Corp.; Laurel Cigar & Tobacco Company, Inc.; Long Wholesale, Inc.; The Lewis Bear Company; Wigley and Culp, Inc. of Gulfport Mississippi.

Van seguir, una rera altra, quaranta demandes dels quaranta-nou Estats restants de la Unió. En totes elles, els antecedents de fet eren essencialment els mateixos: la indústria del tabac havia conspirat per ocultar:

1. La natura addictiva de la nicotina, i
2. Que fumar causava diferents malalties.

I dos foren els fonaments de dret usats pels Estats:

1. L'Estat no hauria assumit el risc de fumar simplement perquè és un espectador que es limita a pagar els tractaments de les malalties dels seus ciutadans relacionades amb el tabac, per la qual cosa les tabaqueres no podrien al·legar assumpció voluntària del risc (però notis que, indirectament, l'al·legació de l'excepció podria servir per interrompre el retorn causal).
2. Els Estats podrien demostrar mitjançant els *cigarette papers* i els documents de Liggett & Myers que la indústria del tabac hauria conegut els problemes de salut associats al consum de tabac, els hauria ocultat i, a més a més, hauria manipulat els nivells de nicotina dels seus productes per mantenir l'addicció dels fumadors.

El 1997, la indústria va donar un gir copernicà. Ja s'ha fet referència abans a [l'acord transaccional signat entre Liggett & Myers i els Estats demandants, el 20 de març de 1997](#). Pocs mesos després, les restants companyies de la indústria iniciaren unes llargues negociacions amb els Fiscals dels Estats. El 20 de juny de 1997, en un document conegut com "[Proposta de Resolució \(Proposed Resolution\)](#)" i publicat als mers efectes de discussió (*The proposed resolution was released for settlement discussion purposes only*), la indústria oferí pagar 368.500 milions de dòlars (un augment del impost en 0'62\$ en el preu de cada paquet) al llarg d'un període de 25 anys als Estats demandants, incloure noves advertències en els paquets de cigarrets, restringir la seva publicitat i controlar la venda de productes a menors d'edat, a canvi que els Estats prestessin el seu suport a un projecte de llei federal que oferís immunitat a la indústria tabaquera enfront de demandes estatals, accions de classe i reclamacions per danys punitius.

La Proposta de Resolució era un document polític i, com a tal, en el debat parlamentari que va seguir, va ser objecte de nombrosos canvis. A partir de la tardor de 1997 els legisladors començaren a rebre esmenes a la proposta inicial i a preparar versions alternatives. Així:

- El novembre de 1997, el senador per Massachussets [Edward M. \(Ted\) Kennedy](#) proposà augmentar l'impost fins 1'50\$ per paquet –*Kennedy Bill*–, la qual cosa implicava, en termes reals, un augment del cost per a la indústria de 368.500 milions a gairebé 600.000 milions.
- El gener de 1998, el president Clinton, qui també volia recuperar els costos

sanitaris federals derivats del consum de tabac, proposà un augment de l'impost federal d'entre 0'50 i 0'60 \$ per paquet.

- El 28 de març de 1998, el senador per Arizona [John McCain](#) proposà augmentar el cost per paquet en 1'10 \$ i denegar a la indústria tot tipus d'immunitat – *McCain Bill*-, proposta acceptada pel Senat, que l'abril de 1998 rebutjà per 79 vots contra 19 la concessió d'immunitat en responsabilitat civil a la indústria tabaquera.

El juny de 1998, a causa dels nombrosos canvis que s'havien fet sobre la proposta inicial, la indústria del tabac retirà la seva oferta. En paraules de Martin Broughton, en aquell moment CEO de *British American Tobacco*, “If that's all that's on the table, forget it. End of story”. (Washington Post, April 4, 1998, p. A4), i no s'arribà a cap acord.

En l'interval, l'Estat de Mississipi, que havia estat el primer en litigar, fou també el primer en acordar una transacció amb la indústria. [El 2 de juliol de 1997, Mississipi va transigir amb](#) quatre companyies (R.J. Reynolds Tobacco Co.; Brown & Williamson Tobacco Corp.; Philip Morris Inc. (Philip Morris U.S.A.); Lorillard Corp.) per 3.600 milions de dòlars (“The Settlement Agreement will provide for the resolution of all past and future claims of the type described above against all defendants. The defendants will be released from all such claims by the State of Mississippi”). Tres Estats més transigirien després individualment: [Florida](#) ho féu el 25 d'agost de 1997, per 11.300 milions; [Texas](#), el 16 de gener de 1998 per 15.300 milions. Finalment, [Minnesota](#) ho féu el 8 de maig de 1998, per 6.600 milions.

El 23 de novembre de 1998, els restants quaranta-sis Estats signaren un acord transaccional amb R.J. Reynolds Tobacco Co., Brown & Williamson Tobacco Corp., Philip Morris Inc. (Philip Morris U.S.A.) i Lorillard Corp., conegut com a [Master Settlement Agreement](#) o Acord Marc, per un import total de 206.000 milions de dòlars, a pagar en els 25 anys següents. Cal sumar-hi els 36.800 milions pactats en transaccions amb els quatre Estats que no foren part del conveni marc. En total, per tant, la transacció entre la indústria tabaquera i els cinquanta Estats té un import nominal –després caldrà introduir elementals correccions financeres- de 242.800 milions de dòlars (uns 270.000 milions d'Euros)¹⁸.

Com a conseqüència de l'acord, la indústria obtingué immunitat enfront de les demandes provinents dels Estats, però no s'establí cap restricció a les possibles accions iniciades per particulars, individualment o col·lectivament, ni de bon tros es limitaven possibles responsabilitats per danys punitius. Així:

Section 4. *Release.*

- (a) Each person or entity identified in Exhibit S to the Agreement by the Attorney General of the State of STATE [or as certified by the office of the governmental

¹⁸ Per a una visió més crítica de la decisió de transigir i els seus efectes, veure W. KIP VISCUSI, op. cit., p. 37 i ss.

prosecuting authority for the Litigating Political Subdivision] hereby irrevocably releases the Original Participating Manufacturers and all Related Persons from any and all claims that such person or entity ever had, now has or hereafter can, shall or may have in any way related to the Action (including but not limited to any negotiations related to the settlement of the Action). Such release shall not be construed as a release of any person or entity as to any of the obligations undertaken herein in connection with a breach thereof.

És important destacar, com ha fet W. Kip Viscusi, que la major part dels diners obtinguts pels Estats com a conseqüència de l'aplicació de l'acord marc no haurà de destinar-se, ni de fet, s'està destinant, a la prevenció, el control en el tractament dels riscos imputats al consum del tabac. Només entre el 5 i el 7% dels diners rebut s'està destinant a programes relacionats amb el tabac.

En l'exercici del 2002 només cinc Estats (Arizona, Maine, Massachusetts, Mississippi i Minnesota) dedicaran el mínim recomanat pel CDC a la prevenció del tabac. La resta, en diferents proporcions, ha dedicat i dedicarà els diners rebuts a altres finalitats que no tenen a veure amb la prevenció i tractament del tabaquisme, sinó a equilibrar altres partides dels seus pressupostos¹⁹.

El valor actual dels pagaments a realitzar durant els pròxims anys fins l'any 2023 i, posteriorment, en raó amb algunes partides, equival, segons el propi Viscusi, a 150.000 milions de dòlars d'avui, utilitzant una taxa de descompte del 3%. Una bona mesura de la magnitud a què ens estem referint la dóna el fet que les primes d'assegurances per responsabilitat civil pagades per les empreses americanes a les seves companyies d'assegurances el 1997, un any abans de la signatura de l'acord marc, era de 20.000 milions de dòlars (“*Indeed, total general liability premiums paid by all U.S. firms for insurance of all liability risks were only \$20 billion in 1997*”), aproximadament el doble de la quantia que la indústria tabaquera i els seus consumidors –el 23'5% de la població adulta americana– hauran de pagar cada any en compliment de l'acord marc²⁰. Amb això, el tabac passa de ser un problema mèdic a ser un problema de política sanitària, de dany a reembossament.

Les quantitats pagades per la indústria als Estats es reparteixen entre ells d'acord amb uns percentatges que no reflecteixen, en alguns casos ni tan sols aproximadament, els percentatges de sobre costos metges relacionats amb el consum de tabac en cada Estat. Les diferències semblen, en canvi, respondre al control que els Fiscals Generals d'alguns Estats –com Christine Gregoire, de Washington– aconseguiren sobre les negociacions que portaren a l'acord.

Així, per exemple, en alguns dels Estats que van signar el *Master Settlement Agreement*,

¹⁹ W. KIP VISCUSI, op. Cit., p. 55 y ss.; *Saved by smokers*, The Economist, November 22, 2001. I *Show us the Money: an Update on the States' Allocation of the Tobacco Settlement Dollars*.

<http://tobaccofreekids.org/reports/settlements> Gener 2002.

²⁰ W. KIP VISCUSI, op. Cit., p. 44.

State	Percentage Share of Medical Cost	Percentage Share of Settlement	Payment Share Divided by Medical Cost Share
California	8.551	12.997	1.520
Hawaii	0.212	0.613	2.886
Montana	0.244	0.432	1.774
New York	15.170	12.995	0.857
North Dakota	0.211	0.373	1.764
Washington	1.498	2.091	1.396
West Virginia	0.978	0.903	0.923

Font: W. Kip Viscusi, op. cit., p. 46.

Entre la indústria i els Estats es troben els advocats i els seus honoraris. Així, els advocats que representaren a l'Estat de Mississipi, que liderà el procés, van rebre 1.430 milions de dòlars, això és, el 35% de la part corresponent a l'Estat en qüestió. Els de Florida, 3.430 milions (25%) i els de Texas, 3.300 milions (19%). Una sola firma legal, *Ness, Motley, Loadholt, Richardson and Poole*, representà a 26 Estats.

4.3.2 Les accions de classe (*Class Actions*) de particulars

Les accions de classe (*Class Actions*) s'exerciten per un col·lectiu de persones que afirmen haver estat danyades per un mateix fet danyós i reclamen una indemnització dels demandats. Una regulació molt detinguda d'aquest tipus d'accions permet als demandants unir i mancomunar recursos humans i materials. Convé detenir-se en aquest punt, perquè la regulació espanyola vigent en aquesta matèria (arts. 6.1.7è, 7.7, 11, 13.1, 15, 78.4, 221, 222.3, 256.1.6è i 519 de la [Llei 1/2000, de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil](#)) és molt embrionària i imperfecta i contrasta vivament amb les Regles Federals de Procediment Civil ([Federal Rules of Civil Procedure, Rules 23\[a\] y 23 \[b\] 3.](#)), segons les quals, perquè una acció de classe sigui certificada com a tal i pugui prosperar, són necessaris quatre requisits:

1. Els actors potencials han de ser tan nombrosos que reunir-los en un sol judici seria impracticable.
2. Les demandes de tots els actors potencials han de tenir elements fàctics i jurídics comuns a tots ells.
3. No pot haver-hi pretensions antagòniques entre els membres de la classe.
4. Els representants dels actors i els seus advocats han de ser capaços de representar adequadament els interessos de tota la classe.

A més a més, el tribunal haurà de decidir sobre la viabilitat de l'acció (en el sentit que s'ha de poder jutjar de forma raonable tot el cas, incloses pretensions individuals) i sobre la prevalença dels interessos comuns de tots els demandants sobre els interessos individuals, i haurà d'estimar si els beneficis eventualment derivats de l'exercici de l'acció superen el seu cost.

La primera acció de classe que reclamava indemnització per a fumadors es presentà en el tribunal del districte federal de Nova Orleans, Louisiana, el 29 de març de 1994, *Castano v. American Tobacco Company* (Castano v. American Tobacco Co., 160 F.R.D. 544 (E.D. La. 1995)).

En el cas, els actors demandaren en nom de totes les persones addictes a la nicotina en els Estats Units. La classe incloïa potencialment a més de cent milions de persones i era la major acció de classe mai interposada. El cas, defensat i finançat per seixanta-dos grans despatxos d'advocats de tot EE.UU., es fonamentava en les doctrines legals de negligència, frau i engany, i en què les companyies tabaqueres havien ocultat i suprimit material d'investigació que mostrava que la nicotina era altament addictiva, i reclamaven per les pèrdues econòmiques, danys personals i morals, i despeses mèdiques que els membres de la classe havien patit. En una opinió polèmica de la *United States [Federal] District Court for the Eastern District of Louisiana*, de 17 de febrer de 1995, certificà el cas com una acció de classe.

No obstant això, el 23 de maig de 1996 el Tribunal Federal d'Apel·lacions del Cinquè Circuit (*Castano v. American Tobacco Co.*, 84 F.3d 734 (5th Cir. 1996)) revocà en apel·lació aquesta decisió, perquè considerà que el tribunal de districte havia ignorat les diferències entre les lleis dels diferents Estats i les diferents normes de procediment de cada Estat. Igualment, explicà que la saviesa col·lectiva de diversos jurats individuals és necessària per no comprometre el destí de tota una indústria i, de fet, de milions de persones, a un sol jurat, i rebutjà per complet l'acció de classe.

Els advocats dels actors no estaven disposats a llançar la tovallola i presentaren accions de classe inferiors en nombre en diversos tribunals federals per tot el país, conegudes com "Fills de Castano". No obstant això, seguint el precedent de "Castano", els tribunals federals es negaren a certificar aquestes accions de classe.

Després del fracàs de "Castano" i de "Fills de Castano" en no ser-los concedida la certificació, semblava que els demandants no podrien aconseguir res mitjançant les accions de classe, veient-se forçats a iniciar judicis individualment. No obstant això, un advocat de Florida, Stanley M. Rosenblatt, obtingué el certificat de dues accions de classe i en ambdues ha obtingut resultats positius per als interessos dels seus representats i els seus propis (encara que una està recorreguda en apel·lació):

1a. *Norma R. Broin et al. v. Phillip Morris Inc., et al.*²¹, presentada el 1991 per danys causats a 60.000 auxiliars de vol no fumadors per la inhalació del fum del tabac. Després de no aconseguir el certificat en primera instància (1992), el tribunal d'apel·lacions se la concedí dos anys després, sent la primera acció de classe contra la indústria tabaquera en anar a judici. El desembre de 1996 començà la notificació a més de 150.000 auxiliars de vol, i al juny de 1997 se seleccionà el jurat. No obstant

²¹ 641 So. 2d 888, 892 (Fla. 3d DCA 1994), review denied, 645 So. 2d 919 (Fla. 1995)

això, el 10 d'octubre de 1997 les parts arribaren a una transacció extrajudicial i la demandada acordà, entre d'altres coses, crear una fundació i dotar-la amb 349 milions de dòlars per investigar la detecció prematura i la curació de malalties dels auxiliars de vol causades pel tabac. La Fundació s'anomena *Flight Attendant Medical Research Institute (FAMRI)* i celebrà el seu meeting inaugural el passat mes d'abril de 2002, cinc anys després de l'acord transaccional.

2a. *Engle v. R.J. Reynolds Tobacco Co.*²², presentada el 5 de maig de 1994, reclamà contra les set majors companyies tabaqueres i dues organitzacions privades, els danys que l'addicció al tabac haurien causat a tots els ciutadans d'EE.UU. Certificada com a acció de classe en les dues instàncies, encara que limitada als ciutadans de Florida, obtingué un veredict favorable per als demandants. El 14 de juliol de 2000 l'*Eleven Circuit Court of Florida* concedí, a més d'indemnitzacions per danys compensatoris, una de les majors indemnitzacions per *punitive damages* mai concedides: gairebé 145.000 milions de dòlars, a tots els fumadors que han patit danys derivats del tabac en l'Estat de Florida (unes 500.000 persones). Aquesta decisió ha estat apel·lada, i està, en data d'aquest article, pendent de resolució.

En el cas, el jurat resolgué afirmativament les qüestions sobre si:

- Fumar cigarrets causa diversos tipus de malaltia.
- Els cigarrets que contenen nicotina són addictius.
- Els productes de la indústria tabaquera són defectuosament i desenraonadament perillosos.
- La indústria tabaquera ocultà informació sobre la natura addictiva del tabac i els efectes perjudicials sobre la salut.
- La indústria tabaquera intentà arribar a acords extrajudicials per crear una falsa representació de la realitat i ocultar informació sobre la natura addictiva del tabac i els efectes perjudicials sobre la salut.
- Els productes venuts per la indústria tabaquera no eren adients per a l'ús proposat i no s'adequaven a les representacions de fets realitzades pel seu fabricant.
- La indústria tabaquera no actuà amb la diligència deguda amb la qual hauria d'actuar un fabricant de cigarrets.
- La indústria tabaquera realitzà conductes extremes i indignants a fi de causar danys emocionals.
- L'atroc comportament de la indústria tabaquera permet la imposició de *punitive damages*.

L'última acció de classe certificada en la data de redacció d'aquest treball (octubre de 2002) ha estat *In Re Simon II (Simon v. Philips Morris)* (United States District Court, Eastern District of New York, Case No. 00-CV-5332): el passat 19 de setembre de 2002, el jutge federal del districte est de Nova York, Jack B. Weinstein, certificà una acció de classe els

²² Case No. 94-8273 (Fla. 11th Cir. Ct. 2000)

integrants de la qual demanden únicament una condemna per danys punitius i que agrupa a (i) totes les persones residents als Estats Units, o que residissin en el moment de la seva mort, (ii) que fumen o fumaven cigarrets fabricats pels demandats, i (iii) que foren diagnosticades per primer cop a partir del 9 d'abril de 1993 d'alguna de les malalties següents: càncer de pulmó, de laringe, de llavi, de llengua, de boca, d'esòfag, de ronyó, de pàncreas, de bufeta; cardiopatia isquèmica, cardiopatia cerebrovascular, aneurisma aòrtic, malaltia vascular perifèrica; enfisema, bronquitis crònica, o qualsevol altra malaltia pulmonar obstructiva crònica.

Del certificat s'exclou a aquells actors que ja haguessin obtingut sentència o haguessin transigit amb algun dels demandats, als membres d'*Engle v. R.J. Reynolds Tobacco*, a tots aquells que raonablement haurien d'haver sabut de la seva malaltia abans del 9 d'abril de 1993, i a aquelles persones la malaltia de les quals raonablement fou contreta abans d'iniciar-se en el consum de tabac.

La classe prengué el seu nom d'Ellis Simon, un malalt de càncer de pulmó, que la interposà junt amb 12 actors més. Els demandants al·leguen que la indústria tabaquera hauria fabricat i venut cigarrets sense les adequades advertències dels riscos associats al seu consum i que, de forma fraudulenta, hauria negat i ocultat als fumadors els riscos per a la salut, incloent l'addicció a la nicotina, que suposava fumar.

Les companyies demandades, Philip Morris Cos., R.J. Reynolds Tobacco Holdings Inc., Lorillard Tobacco, Brown & Williamson, i Liggett Group, han fet públic que recorreran en apel·lació la decisió del jutge federal, que ha fixat la vista per al 20 de gener de 2003.

Està previst que el procediment es desenvolupi en tres fases:

1. La primera, davant d'un jurat, consistirà en determinar l'eventual responsabilitat i l'estimació dels danys compensatoris de tota la classe. Aquesta quantitat no serà pagada, però servirà per determinar la quantia dels danys punitius. Si el jurat considera que les demandes per danys compensatoris no tenen base teòrica substantiva que permeti la condemna per danys punitius, el judici es donarà per conclòs.
2. En la segona fase, el mateix jurat decidirà si els demandats van realitzar conductes mereixedores de danys punitius. Si el jurat considerés que no hi ha base per a la condemna, no hi haurà necessitat d'una tercera fase.
3. Finalment i si arriba el cas, en la tercera fase, el jurat decidirà la quantitat i distribució dels *punitive damages* entre els membres de la classe.

4.3.3 Les accions de l'Agència Federal de l'Alimentació i del Medicament (*Food and Drug Administration*) per regular la venda, distribució, publicitat i promoció del tabac

La normativa federal que regula el sector del tabac (les dues lleis abans citades de 1965 i 1969, juntament amb la *Comprehensive Smokeless Tobacco Health Education Act* de 1986 i la *Comprehensive Smoke Education Act* de 1984, codificades en l'*United States Code*, [Title 15](#)

Chapters 36 y 70 requereix que els paquets adverteixin del nivell de nicotina i de quitrà que contenen els cigarrets i que incloguin advertències sobre els riscos associats al consum de tabac. Aquestes lleis federals prevalen sobre qualsevol normativa estatal que desitgi imposar altres advertències als paquets de tabac, i imposen als fabricants l'obligació d'enviar al Secretari Federal de sanitat (*Secretary of Health and Human Services*) la llista de substàncies additives que li afegeixen al tabac.

Per la seva banda, la Llei Federal d'Aliments, Medicaments i Cosmètics (*Food, Drug, and Cosmetic Act (FDCA)*, [21 U.S.C. § 301](#)), autoritza a l'Agència Federal de l'Alimentació i del Medicament (*Food and Drug Administration*) per regular, entre altres productes, “*drugs*”, “*devices*,” i “*combination products*,” [§§321\(g\)—\(h\)](#), [353 i 393](#).

La llei defineix “Drug” com “[A]rticles (other than food) intended to affect the structure or any function of the body.” [21 U.S.C. § 321 \(g\)\(1\)\(C\)](#). Defineix “Device” com “[A]n instrument, apparatus, implement, machine, contrivance, ... or other similar or related article, including any component, part, or accessory, which is ... intended to affect the structure or any function of the body.” [§321\(h\)](#). I “Combination products,” which “[C]onstitute a combination of a drug, device, or biologic product.” [§353\(g\)\(1\)](#).

L'11 d'agost de 1995 l'Agència Federal de l'Alimentació i del Medicament (*Food and Drug Administration*), motivada per la noció que el tabac és un dispositiu de subministrament de nicotina (*Nicotine Delivery Device*), per les al·legacions d'algunes organitzacions sobre la manipulació dels nivells de nicotina, per la idea que el tabac era una “pediatric disease” i els joves eren especialment susceptibles a la publicitat del tabac, va decidir regular el tabac, per entendre que, sota la FDCA, la nicotina és una droga (*drug*) i els cigarrets són dispositius de subministrament d'aquesta (*Drug Delivery Devices*), i presentà en el registre federal un esborrany de reglamentació que regulés la venda i distribució de cigarrets per protegir als nens i als adolescents, i una anàlisi de la seva competència per regular aquesta matèria.

“Tobacco Products affect the structure or any function of the body” because nicotine “has significant pharmacological effects.” *Id.*, at 44631. Specifically, nicotine “exerts psychoactive, or mood-altering, effects on the brain” that cause and sustain addiction, have both tranquilizing and stimulating effects, and control weight. *Id.*, at 44631—44632. Second, the FDA determined that these effects were “intended” under the FDCA because they “are so widely known and foreseeable that [they] may be deemed to have been intended by the manufacturers,” *Id.*, at 44687; consumers use tobacco products “predominantly or nearly exclusively” to obtain these effects, *Id.*, at 44807; and the statements, research, and actions of manufacturers revealed that they “have ‘designed’ cigarettes to provide pharmacologically active doses of nicotine to consumers,” *id.*, at 44849. Finally, the agency concluded that cigarettes and smokeless tobacco are “combination products” because, *in addition* to containing nicotine, they include device components that deliver a controlled amount of nicotine to the body, *id.*, at 45208—45216.”

“Tobacco use is the Nation's leading cause of premature death, resulting in more than 400,000 deaths annually, and that most adult smokers begin when they are minors. The regulations therefore aim to reduce tobacco use by minors so as to substantially reduce the prevalence of addiction in future generations, and thus the incidence of tobacco-related death and disease”.

Un any després, el 28 d'agost de 1996, la FDA publicà aquestes normes (*Regulations Restricting the Sale and Distribution of Cigarettes and Smokeless Tobacco to Protect Children and Adolescents*) i restringí la venda, distribució, publicitat i promoció del tabac:

“The access regulations prohibit the sale of cigarettes or smokeless tobacco to persons younger than 18; require retailers to verify through photo identification the age of all purchasers younger than 27; prohibit the sale of cigarettes in quantities smaller than 20; prohibit the distribution of free samples; and prohibit sales through self-service displays and vending machines except *in* adult-only locations. *Id.*, at 44616—44617. The promotion regulations require that any print advertising appear *in* a black-and-white, text-only format unless the publication in which it appears is read almost exclusively by adults; prohibit outdoor advertising within 1,000 feet of any public playground or school; prohibit the distribution of any promotional items, such as T-shirts or hats, bearing the manufacturer's brand name; and prohibit a manufacturer from sponsoring any athletic, musical, artistic, or other social or cultural event using its brand name. *Id.*, at 44617—44618. The labeling regulation requires that the statement, “A Nicotine-Delivery Device for Persons 18 or Older,” appear on all tobacco product packages. *Id.*, at 44617.”

Diversos fabricants de tabac, distribuïdors i empreses de publicitat impugnaren la reglamentació i demandaren a la FDA, al·legant que no tenia competències ni autoritat per regular aquest producte, i que les restriccions publicitàries violaven la primera esmena de la constitució dels EE.UU.

“The FDA lacked jurisdiction to regulate tobacco products as customarily marketed, the regulations exceeded the FDA's authority under 21 U.S.C. § 360j(e), and the advertising restrictions violated the [First Amendment](#)”.

La norma entrà en vigor el 28 de febrer de 1997, i el 25 d'abril de 1997 el Tribunal Federal de Districte de Greensboro (North Carolina) estimà parcialment la demanda i afirmà que, sota la *Federal Food, Drug and Cosmetic Act*, la FDA era competent per regular sobre el tabac, per ser un “Drug Delivery Device”, encara que anul·là algunes de les restriccions a la publicitat i promoció del tabac (*Coyne Beahm, Inc. v. U.S. Food and Drug Administration*, 966 F. Supp. 1374 [M.D.N.C. 1997]: suspengué temporalment la implementació de moltes de les disposicions de la normativa impugnada, mantenint en canvi en vigor la prohibició de venda a menors d'edat i l'obligació dels venedors d'identificar a qualsevol comprador que aparentés tenir menys de 27 anys d'edat.

Ambdues parts recorregueren en apel·lació davant el Tribunal Federal d'Apel·lacions per al Quart Circuit, que estimà el recurs dels actors i decidí que la FDA no tenia competència per regular el tabac:

“Congress has not granted the FDA jurisdiction to regulate tobacco products“, so the FDA “[l]acked the authority to regulate tobacco products”.

El Govern Federal recorregué davant el Tribunal Suprem dels EE.UU., que l'abril de 1999 acceptà revisar el cas (*Certiorari*). La vista tingué lloc el desembre de 1999, i el 21 de març de 2000 dictà sentència (5 vots contra 4), confirmà la decisió del Tribunal d'Apel·lacions i

anul·là la norma dictada per la FDA (*FDA v. Brown & Williamson Tobacco Corp.* (98-1152) 153 f.3d 155):

“By no means do we question the seriousness of the problem that the FDA has sought to address. The agency has amply demonstrated that tobacco case, particularly among children and adolescents, poses perhaps the single most significant threat to public health in the United States. Nonetheless, no matter how “important, conspicuous, and controversial” the issue, and regardless of how likely the public is to hold the Executive Branch politically accountable, post, at 31, an administrative agency’s power to regulate in the public interest must always be grounded in a valid grant of authority from Congress. And “[i]n our anxiety to effectuate the congressional purpose of protecting the public, we must take care not to extend the scope of the statute beyond the point where Congress indicated it would stop. (...). Reading the FDCA as a whole, as well as in conjunction with Congress’ subsequent tobacco-specific legislation, it is plain that Congress has not given the FDA the authority that it seeks to exercise here. For these reasons, the judgment of the Court of Appeals for the Fourth Circuit is affirmed”.

5. Línies de conclusió

L'última onada de litigació sobre el tabac posa de manifest canvis substancials d'orientació en el substrat cultural, així com en els fonaments de fet i jurídics –i de política jurídica- de la qüestió del tabac: des d'un punt de vista legal, aquesta passa del dret de la responsabilitat civil i de les seves funcions compensatòries i preventives de danys individuals al dret públic de la sanitat, així com al fiscal o parafiscal i a les funcions tradicionals d'aquests últims. També des d'un punt de vista legal, el problema es reconduïx a pures qüestions culturals, econòmiques i polítiques absolutament bàsiques sobre qui cal posar a càrrec dels riscos associats al consum d'un producte de tràfic legal i que compren i consumeixen milions de persones adultes (*from Disease Treatment to Risk Management*), així com sobre quins procediments –públics o privats i, si públics, clarament fiscals o parafiscals- cal utilitzar per posar en pràctica la política adoptada en matèria de subjectes que han d'afrontar els riscos esmentats.

Encara que en un pròxim futur no és esperable que les qüestions esmentades es dissociïn absolutament de plantejaments fonamentats en el dret de la responsabilitat civil, en el de consumidors o en el propi dret de contractes i, per tant, que els plets s'apartin d'aquesta línia legal, cada cop més l'última qüestió es plantejarà en termes de l'alternativa sobre assumptió individual o col·lectiva dels costos associats a l'hàbit de fumar.

Plantejada en aquests termes, les polítiques imaginables són molt diverses, perquè oscil·len entre imputar els riscos als consumidors individuals o fer-los recaure sobre tots els contribuents, passant per alternatives intermèdies que distribueixin els costos entre productors i consumidors en funció de les elasticitats relatives de les funcions d'oferta i demanda corresponents. Sigui com sigui, una política jurídica futura haurà d'introduir factors addicionals de seguretat jurídica i de racionalitat econòmica en la gestió dels riscos associats als estils de vida de les persones fumadores.

Al marge de tot judici de mèrit sobre les posicions de les parts, ha de destacar-se que el recurs exclusiu o simplement predominant a la litigació individual o de classe no permet afrontar raonablement la qüestió, perquè els tribunals estan dissenyats per arbitrar l'aplicació de la llei però no són bons agents reguladors, manquen d'una legitimació clara per resoldre qüestions de política tan bàsiques com les que aquí es plantegen i no responen políticament o econòmicament de les conseqüències de les seves decisions.

Amb tot, el recurs futur a la litigació en aquesta matèria és previsible, però també explicable: el *pool* de demandats és molt reduït i està constituït per agents econòmics dotats de recursos econòmics ingents –a diferència del que ocorre, en la qüestió de l'obesitat, amb els fabricants de productes alimentaris; en la de l'alcoholisme, amb els de begudes alcohòliques; i en la d'armes de defensa personal o de caça, amb els productors respectius-; les persones fumadores, sent moltes, conformen una minoria cada cop més pronunciada de la població adulta, i les decisions polítiques sobre legislació o reglamentació governamental en aquesta matèria generen sens dubte costos molt elevats per a la classe política. Per això, és previsible que, almenys en un futur pròxim, molts gestors públics primin un tractament de la qüestió centrat en la idea de fer pagar els riscos reals o imaginaris associats al consum de tabac a productors i consumidors i que, al mateix temps, defugin tant una política legislativa o reguladora que imputi els costos derivats d'aquests riscos als ciutadans en general com un tractament estrictament fiscal del cas, que implicaria legislar explícitament una nova exacció fiscal. Convé destacar això últim en el cas nord-americà perquè, com s'ha vist en aquest informe, una simple comparació entre les càrregues fiscals que enregistren el tabac en la Unió Europea i en els EE.UU. posa de manifest que en els EE.UU. quedaria encara un marge notable d'actuació per al legislador fiscal en aquesta matèria.

Si es vertebra un consens sobre la idea que els tribunals de justícia només constitueixen un pobre *Ersatz* de la legislació d'un parlament o dels reglaments d'un govern, les línies de tractament jurídic de la qüestió del tabac que podrien semblar més raonables en el futur passarien pels eixos següents:

1. La regulació legal dels deures d'informació i d'advertència precisos en relació amb les feines de tabac.
2. La regulació, en els termes que es considerin encertats, dels fluxos d'informació i publicitat del tabac, tenint en tot cas en compte que limitacions o restriccions estrictes de publicitat poden congelar el mercat i constituir barreres d'entrada a noves empreses i nous productes, potser més segurs.
3. L'establiment d'exaccions fiscals que donen raó dels riscos derivats del consum de tabac, amb el benentès que, com ha quedat establert per la comunitat científica, el grau de contribució respectiu de productors i de consumidors al pagament de l'impost dependrà de les elasticitats relatives de les corresponents funcions d'oferta i de demanda, així com de què les exaccions fiscals sobre el tabac no tenen en compte el principi de capacitat econòmica, és a dir, són regressives.
4. L'establiment de límits o exclusions d'ulteriors responsabilitats civils,

administratives o penals en relació amb la producció, distribució i consum de feines tabaqueres que siguin finalment venudes a persones adultes i capaços d'obrar.

5. Finalment, en l'àmbit de la responsabilitat civil, cabria distingir amb tota precisió les qüestions de causalitat de fet -que hauran de ser analitzades epidemiològicament i tenint en compte la pluricausalitat- de les estrictament normatives d'imputació objectiva, és a dir, dels judicis de valor que formulen els tribunals sobre la responsabilitat de les conseqüències de determinades conductes sobre aquests o aquells agents socials. D'una anàlisi dual que distingeixi ambdós nivells de causalitat i d'imputació derivaran les respostes a les qüestions bàsiques sobre l'oportunitat, conveniència o necessitat que els diferents agents socials afrontin clarament les conseqüències de les seves decisions individuals o col·lectives.

6. Bibliografía

American Law Institute. *Restatement (Second) of Torts*. 1965.

Glantz, Stanton A.; Slade, John; Bero, Lisa A.; Hanauer Peter; Barnes Deborah E. "The Cigarette Papers". *University of California Press*, June 1996.

Macchiarola, Frank J. "The Manville Personal Injury Settlement Trust: Lessons for the Future", 117 *Cardozo L. Rev.* 583. 1996.

Proceedings of the Administrative Conference of the United States, October 31, 1991 Colloquy: An Administrative Alternative to Tort Litigation to Resolve Asbestos Litigation, 13 *Cardozo L. Rev.* April 1992.

Sugarman, Stephen D. "Mixed Results from Recent United States Tobacco Litigation". *The Tort Law Review*, Volume 10, Number 2, July 2002.

U.S Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease, Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health (2000). *Reducing Tobacco Use: A Report of the Surgeon General*. Atlanta, 2000 i http://www.cdc.gov/tobacco/sgr_tobacco_use.htm

US Department of Health, Education and Welfare. *Smoking and health: Report of the Advisory Comitee to the Surgeon General of the Public Health Service*. Public Health Service Publication No. 1103. 1964.

Viscusi, W. Kip. "Saved by smokers". *The Economist*, November 22, 2001.

Wireback, Taft. "Lorillard was warned in '46". *News and record [Greensboro]*, September 26-28, 1992.

7. Taula de Sentències

Caso	Año	Referencia
<i>Bullock v. Philip Morris</i>	2002	Superior Court of the State of California, County of Los Angeles, case No. BC 249171, September 26, 2002
<i>Simon v. Philips Morris</i>	2002	United States District Court, Eastern District of New York, case No. 00-CV-5332. September 19, 2002
<i>Naegele v. R.J. Reynolds Tobacco Co.</i>	2002	Supreme Court of California, 28 Cal. 4 th 856, Cal. 2002, August 5, 2002.
<i>Myers v. Philip Morris Companies, Inc.</i>	2002	Supreme Court of California, 239 F.3d 1029 (9 th Cir), August 5, 2002.
<i>David Burton v. R.J. Reynolds Tobacco Company and Brown & Williamson Tobacco Co.</i>	2002	United States District Court for the District of Kansas, 205 F.Supp.2d 1253 D.Kan., 2002. Case No. 94-2202-jwl, June 21, 2002
<i>Tune v. Philip Morris</i>	2002	Circuit Court of Pinellas County, Florida, Sixth Judicial Circuit, May 24, 2002.
<i>Schwarz v. Philip Morris Inc.</i>	2002	Circuit Court of Multnomah County, Oregon, case No. 0002-01376, March 22, 2002.
<i>Hyde v. Philip Morris</i>	2002	United States District Court for the District of Providence, Rhode Island, March 21, 2002.
<i>Dawn Apostolou-Mousa as the Administratrix of the Estate of Bonnie Apostolou v. The American Tobacco Company, et al.</i>	2001	Supreme Court of the State of New York, Kings County, Index no. 34734/00, January 16, 2001.
<i>Myron Mehlman v. Philip Morris Inc., et al.</i>	2001	Superior Court of the State of New Jersey, Middlesex County, Civil Action Number I-1141-99, May 7, 2001
<i>Richard Boeken v. Philip Morris, Inc.</i>	2001	Los Angeles Super. Court, case No. BC 226593, June 6, 2001
<i>Henley v. Philip Morris, Inc., et al.</i>	2001	Court of Appeal of the State of California, First Appellate District, A086991, November 7, 2001.
<i>Brown & Williamson Tobacco Corp. v. Carter</i>	2001	United States Supreme Court, 533 U. S. 950. June 29, 2001.
<i>Engle v. R.J. Reynolds Tobacco Co.</i>	2000	Eleven Circuit Court, Dade County, Florida, Case No. 94-08273 CA-22. November 6, 2000.
<i>FDA v. Brown &</i>	2000	United States Supreme Court. 153

<i>Williamson Tobacco Corp.</i>		f.3d 155. March 21, 2000.
<i>Brown & Williamson Tobacco Corp. v. Carter.</i>	1998	1st District Court of Appeals of Florida, 723 So. 2d 833. June 22 1998.
<i>Lorillard, Inc. v. Horowitz</i>	1998	United States Supreme Court. 523 U.S. 1118. May 18, 1998.
<i>Castano v. American Tobacco Co.</i>	1996	United States Court of Appeals, Fifth Circuit. 84 F.3d 734 (5th Cir). May 23, 1996.
<i>Norma R. Broin et al. V. Phillip Morris Inc., et al.</i>	1994	641 So. 2d 888, 892 (Fla. 3d DCA 1994).
<i>Haines v. Liggett Group, Inc.</i>	1993	United States District Court, D. New Jersey. 814 F.Supp. 414 D.N.J.,1993. January 26, 1993.
<i>Cipollone v. Liggett Group, Inc.</i>	1992	United States Supreme Court. 505 U.S. 504 (1992). June 24, 1992.
<i>Beshada v. Johns-Manville Products Corp.</i>	1982	Supreme Court of New Jersey, 1982. 90 N.J. 191, 447 A2d 539. July 7, 1982.
<i>Lartigue v. R.J. Reynolds Tobacco Co.</i>	1963	United States Court of Appeals Fifth Circuit. 317 F.2d 19 (5th Cir. 1963). April 19, 1963.